

Yayın Geliş Tarihi: 01.10.2022
Yayına Kabul Tarihi: 29.11.2022
Online Yayın Tarihi: 26.12.2022
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1183100>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 24, Sayı: 4, Yıl: 2022 Sayfa: 1375-1398
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

1974 KIBRIS BARIŞ HAREKATI'NIN İZMİR YEREL BASININA YANSIMALARI

Ferhat KAYA*

Öz

Tarih boyunca birçok devletin odak noktalarından birisi olan Kıbrıs adası, 20. yüzyılda Türk ve Rum halkı arasında ciddi olaylara sebep olmuştur. Rumlar kurdukları terör örgütü vasıtasıyla adada yaşayan Türkleri, zulüm ve katliam ile adadan gitmeleri için zorlamıştır. Yunanistan da adada yapılan zulümlere el altından destek olmuş, Türkiye de kendi irkdaşlarını korumak amacıyla önce diplomatik girişimlerde bulunmuş, sonuç alamayınca da askeri müdahaleye başvurmuştur. Tarihe Kıbrıs Barış Harekâtı olarak geçecek olan bu müdahalenin hem içeride hem de dışarıda birçok yansıması olmuştur. Harekât gerek yerel basın gerek ulusal basın gerekse dünya basını tarafından yakından takip edilmiştir.

Bu çalışmamızda, 20 Temmuz 1974 ve 14 Ağustos 1974 tarihlerinde Türkiye'nin, Kıbrıslı Türklerin canını, malını ve namusunu korumak amacıyla Kıbrıs adasına yaptığı askeri harekâtın, kurtuluşun şehri İzmir'in yerel basınına yansımalarını ele alacağız. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yapıldığı ilk günden harekâtın bittiği güne kadar yaşanan gelişmeleri, İzmir halkının Kıbrıs'ta yaşanan askeri harekâtı yakından takip etmesini sağlayan Ege Ekspres, Ege Telgraf, Demokrat İzmir ve Yeni Asır gazetelerinin çerçevesinde değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Yerel Basın, İzmir, Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan, Enosis.

REFLECTIONS OF THE 1974 CYPRUS PEACE OPERATION IN IZMIR LOCAL PRESS

Abstract

The island of Cyprus, which has been one of the focal points of many states throughout history, was founded in the 20th century. it has caused serious events between the Turkish and Greek people in the Dec. The Greeks, through the terrorist organization they established, forced the Turks living on the island to leave the island with cruelty and massacre. Greece also secretly supported the atrocities committed on the island, Turkey

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Kaya, F. (2022). 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın İzmir yerel basınına yansımaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (4), 1375-1398.

* Misafir Öğretim Elemanı, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ORCID: 0000-0001-9267-7905, ferhatkayaedu@gmail.com.

Bu çalışma için etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamıştır.

first made diplomatic attempts to protect its own racists, and when it did not get results, it resorted to military intervention. This intervention, which will go down in history as the Cyprus Peace Operation, has had many reflections both inside and outside. The operation was closely followed by both the local press and the national press and the world press.

July August 20, 1974 and August 14, 1974, Turkey, in order to protect the lives, property and honor of the Turkish Cypriots on the island of Cyprus, in this study, we will consider the reflections of the local press of Izmir, the city of liberation, we will consider. We will evaluate the developments from the first day of the Cyprus Peace Operation until the end of the operation within the framework of the Aegean Express, Aegean Telegraph, Democrat Izmir and Yeni Asir newspapers, which enable the people of Izmir to closely follow the military operation taking place in Cyprus.

Keywords: *Local Press, Izmir, Cyprus, Turkey, Greece, Enosis.*

GİRİŞ

Kıbrıs adasının geçmişten günümüze önemli bir bölge olarak görülmesinin nedenlerinden biri, hiç kuşkusuz Mısır ve Doğu Akdeniz gibi ticaret yollarının geçtiği güzergahlarda yer almasıdır (Kusutoğlu, 2017, s. 7). Jeolojik devirler döneminde, Hatay bölgesinden bir çöküntü ile koparak bir ada olarak ortaya çıkan Kıbrıs'ın ilk sakinleri Anadolu bölgesinden olmuştur (Çeçen, 2008, s. 32). Kıbrıs'ın Anadolu'nun bir parçası olan Hatay'dan kopması ve ilk yerleşimcilerinin de Anadolu halkından olması Kıbrıs ile Anadolu'nun tarihin eski devirlerinden itibaren sürekli kaynaşma içinde olduğunu gösteriyor. Kıbrıs'ın Anadolu'dan kopan bir toprak parçası olması sebebiyle özellikle iklim şartları ve hayvan toplulukları bakımından da Türkiye'ye benzemektedir. Adanın gerek jeopolitik konumu gerekse önemli ticaret yolları üzerinde bulunması ilk çağlardan itibaren krallık, devlet ve imparatorlukların ilgi kaynağı olmuştur.

Tarihsel süreci göz önüne aldığımızda birkaç istisna dışında Anadolu'ya hâkim olan devletler, Kıbrıs adasına da hâkim olmuşlardır. M.Ö. 15. yy'da adaya ilk olarak hâkim olan devletlerin başında Anadolu'da kurulan uygarlıklardan biri olan Hititlerdir. Hititler'den sonra adaya hâkim olan devletler sırasıyla Mısırlılar, Asurlular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Lusignanlılar, Venedikliler, Osmanlılar ve İngilizler tarafından idare edilmiştir (Tosun, 2012, ss. 17-18). Tarihin önemli dönemlerinde sahne alan bu devletlerin kendi aralarında Kıbrıs'a hâkim olma mücadeleleri, adanın öneminin ne kadar büyük olduğunu göstermiştir.

Kurulduğu tarihten itibaren fetih yoluyla sürekli toprak genişletme stratejisi ile hareket eden Osmanlı Devleti, hemen yanı başında yer alan Kıbrıs adasını fethetmekte biraz gecikmiştir. Ancak 1571 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti, Kıbrıs adasını fethetmiştir. Siyasi, stratejik, dini ve iktisadi gibi olgular, Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs adasını fethetmesi için sayılabilecek başlıca nedenler arasındadır. Siyasi ve stratejik nedenler arasında; Kıbrıs adası, Osmanlı Devleti'nin idaresinde olan Suriye ve Mısır bölgesinin tam ortasında yer alıyordu. Kıbrıs adası

ise o tarihlerde korsan bir devlet olan Venedik'in elindeydi. Coğrafi olarak kendisine çok yakın bir uzaklıkta yer alan Kıbrıs'ın korsan bir devletin elinde olması, özellikle Osmanlı Devleti'nin başka bir devlet ile savaşması durumunda ciddi bir tehlike oluşturabilirdi. Osmanlı ile savaşa giren devletler, Kıbrıs adasını kendisine askeri bir üs olarak kullanarak Osmanlı kıyıları muhtemel bir saldırıya uğrayabilirdi. Ayrıca, Kıbrıs adasının Doğu Akdeniz'de Hristiyan dünyasına ait tek yer olarak kalması, Osmanlı Devleti'nin deniz yoluyla kendi elinde bulundurduğu yerlere güvenli bir şekilde ulaşması için fethedilen stratejik nedenler arasında sayılabilir (Sert, 2021, s. 3). Dini sebepler arasında sayabileceğimiz nedenler arasında; Kıbrıs adasına İslam devletleri tarafından 24 defa sefer düzenlenmiştir. Bu seferlerin belli başlı temel dayanakları vardı. Kıbrıs adasının Hristiyanların elinde olması, Müslümanlar için fethedilmesi gereken toprak konumuna gelmiştir. Bu fetih isteği, hem İslam dininin hüküm sürdüğü coğrafyayı genişletmek hem de hac ibadeti için Anadolu ve Rumeli'nden gemi ile yola çıkan Müslümanların güvenliğini sağlamak için kaynaklanmaktadır. Ayrıca Katolik olan Venediklilerin Ortodoks olan yerli Rum halkına zulmetmesi de Müslümanların bu adayı fethetmesinde önemli etkilerden biri olmuştur. İktisadi olarak ise; önemli ticaret yollarının Kıbrıs üzerinden geçmesi, Osmanlı Devleti ile diğer devletlerin arasında yapılan ticari faaliyetlerin korsanlar tarafından engellenmesi, gemilerin yağma edilmesi bu bölge üzerinden yapılan ticarete büyük zararlar vermiştir (Sert, 2021, s. 3). Yukarıda da bahsettiğimiz nedenlerin sonucunda, Osmanlı Devleti 1570-1571 yılında 50.000 şehit vererek adayı fethetmiştir (Güler, 2004, s. 102).

Kıbrıs adasında hakimiyeti ele geçiren Osmanlı Devleti, Anadolu'dan 30.000 kişiyi bu bölgede iskân ettirmiş ve demirci, marangoz, dokumacı, derici, ayakkabıcı, taş ustaları gibi önde gelen meslek gruplarını adaya yerleştirmiştir (Kılıç, 2009, s. 3). Osmanlı Devleti, fetihden hemen sonra Kıbrıs adasını idari yönden "Beylerbeylik" statüsüne alarak Lefkoşa'yı merkez olarak belirlemiştir. Kurulan bu beylerbeylik yönetimi içinde Tuzla, Limasol, Piskopi, Gilan, Evdim, Magosa, Karpas, Dağ, Değirmenlik, Baf, Kukla, Hırsofi, Omorfa, Mesarye ve Girne kaza olarak yer almıştır. Türk ve Müslüman halkın dışında kalan gayrimüslim halk ise herhangi bir dışlanmaya tabi tutulmayarak hukuken can ve mal güvenlikleri Türkler gibi teminat altına alınmıştır (Aydın, 2016, ss. 8-9.).

1571 yılından 1878 yılına kadar Osmanlı Devleti yönetiminde olan Kıbrıs adasında, yöneten ve yönetilen millet arasında etnik kimlik farklılığı birtakım sorunlara yol açmıştır. Özellikle 1789 Fransız İhtilali'nin yaymış olduğu milliyetçilik akımı, Rumlarda da karşılık bulmuştur. Bu akımın etkisine kapılan Rumlular Osmanlı yönetimine karşı isyanlar gerçekleştirmiştir. Bu isyanların en önemlisi 1821 yılında Mora'da gerçekleşmiştir. İsyân sonucu Osmanlı Devleti, adada bir Yunan devleti kurulmasına izin vererek 1829 yılında bu devleti resmen tanımak durumunda kalmıştır (Yücesoy, 2016, s. 10). Yaşanan bu olaylar ile birlikte Rumluların hayal dünyasında önemli bir yer işgal eden "Megali İdea" fikri uygulanma açısından yeniden gündeme gelmiştir (Şahin, 2012, ss. 2-3).

1974 Yılına Kadar Kıbrıs'ın Durumu

İngiltere'nin Kıbrıs konusundaki tutumu, Rus yayılcılığına karşı her daim Osmanlı lehine olmuştur. Ancak 93 harbi ile birlikte İngiltere, Kıbrıs konusundaki politikasını değiştirmiştir. Osmanlı Devleti 1877-1878 tarihinde yapılan savaşı Ruslara karşı kaybettikten sonra İngiltere, Rusların Osmanlı topraklarında daha fazla ilerlememesi için Osmanlı Devleti'ne yardım teklifinde bulunmuş ve bunun karşılığında da Kıbrıs adasının hakimiyetinin kendilerine verilmesini istemiştir. 4 Temmuz 1878 tarihinde imzalanan antlaşma sonucu adanın yönetimi resmen İngiltere'ye geçmiştir (Özbaş, 2021, ss. 8-9).

Kıbrıs'ın İngiltere idaresine geçmesi, Rum ve Yunanlıların birleşerek büyük Yunanistan'ı oluşturma hayali olan Enosis'in yeniden gündeme gelmesine sebep olmuştur (Yılmaz, 2017, s.89). Enosis'in Yunanlı ve Rumlar açısından önemini iyi bilen İngiltere, bu durumu lehine kullanmıştır. Örneğin, 1915 yılında Yunanistan'ın kendi yanlarında savaşması şartıyla Kıbrıs'ın Yunanistan'a verileceğini sözünü bizzat İngiltere vermiştir (İsmail, 1988, ss. 12-13).

Türkiye, Lozan Barış Antlaşması'nın 20 ve 21. maddesi ile birlikte Kıbrıs'ın İngiltere'ye katılmasını kabul etmiştir (İsmail, 1988, s. 89). 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması'yla İngiltere Kıbrıs'taki Türklere 2 yıl içinde Türk vatandaşı olarak Türkiye'ye göç etmelerini ya da Türk vatandaşlığını muhafaza etme hakkı tanıdı. Bunun sonucunda, Kıbrıslı Türklerin bir kısmı toplu köy halkı olarak Türkiye'de Silifke, Anamur, Antalya, Alanya gibi yerlere göç ettiler (Kusutoğlu, 2017, s. 21).

İngiltere, Kıbrıs adasını valiler atayarak yönetmiştir. Enosis hayali ile günlerini geçiren Rum ve Yunanlılar 1930'lu yıllarda, Enosis'in gerçekleşmesi için adada bulunan valiliğe sürekli olarak taleplerini iletmişlerdir. Bunun yanında, Avrupa'da bulunan lobileri vasıtasıyla Enosis'in gerçekleşmesi için İngiltere'ye sürekli baskı kurmuşlardır. Bu girişimler sonuçsuz kalınca, 1931 yılında Rumlar, ada yönetimini elinde bulunduran İngilizlere karşı isyan etmişlerdir. Valilik konağını basan Enosisçiler, Türkler de dahil birçok kişiyi öldürmüşlerdir. İngiltere aldığı sert tedbirler ile bu isyanı bastırmıştır (Kandemir, 2020, ss. 38-39).

Enosis çalışmaları en yoğun olarak II. Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşmiştir. 1950 tarihinde, Rum Ortodoks Kilisesi tarafından yapılan oylama %96 Enosis lehine sonuçlansa da İngiltere bu fikre açıkça karşı çıkmıştır. İsteddiği sonuçlara alamayan Rumlar, Yunan Albay Grivas liderliğinde 1955 yılında EOKA isimli bir terör örgütü kurarak şiddet eylemlerine başlamıştır. Savaş eğitimine sokulan EOKA çetecileri, Kıbrıs'taki Türklere karşı şiddetlerini arttırmaya başlamıştır. İngiltere adadaki sorunları çözmek için 29 Ağustos 1955 yılında Londra Konferansı'nı düzenlese de buradan bir sonuç alınamamıştır. Kıbrıslı Türkler, Enosis'e engel olmak amacıyla önce Volkan Teşkilatı'nı daha sonra da Türk Mukavemet Teşkilatı'nı kurmuşlardır (Yılmaz, 2017, ss. 90-91).

Kıbrıs Barış Harekâtına kadar EOKA mezalimine direnecek olan Türk Mukavemet Teşkilatı, 27 Kasım 1957’de Rumlarla meskûn bir bölge olan Palluryodissa’da bir araya gelen Rauf Denктаş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi tarafından kurulmuştur (Kusutoğlu, 2017, s. 31).

TMT hakkında ortaya bazı iddialar atılsa da Rumların öne sürdüğü gibi bir saldırı örgütü olmamıştır. Bu teşkilat, tümüyle savunma nitelikliydi ve Rumların saldırılarına karşı, Türk halkının can ve mal güvenliğini sağlamayı amaçlamıştır (Tuncer, 2005, s. 79).

EOKA’nın kuruluşu ve TMT’nin Türkleri EOKA’cılardan koruma çalışmalarıyla, Kıbrıs adasında iki toplum arasında gerginlik dönemi hız kazanmıştır. Bu gerginlik dönemine son vermek amacıyla önemli bir dizi gelişmeler yaşanmıştır. 11 Şubat 1958’de Zürih Anlaşması ve 19 Şubat 1959’da Londra Anlaşması ile 16 Ağustos 1960 tarihinde bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti’nin ilan edilmesiyle İngiltere egemenliği sona ermiştir. Cumhuriyet’in kurulması sorunları azaltmamış, aksine daha çok arttırmıştır (Yılmaz, 2017, s. 91).

Türkiye, Yunanistan, İngiltere arasında Zürih ve Londra antlaşmalarına ek olarak Garanti Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre üç devlet Kıbrıs’ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün devamını korumayı garanti etmişlerdir (Kusutoğlu, 2017, s.34).

Yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasına göre; %30’u Türk, %70’i Rumlardan oluşan Temsilciler Meclisi kurulması, Cumhurbaşkanının Rum, yardımcısının Türk, Bakanlar Kurulunun 7 Rum ve 3 Türk bakandan oluşması, idare ve belediyelerde %70–30 oranının korunması, ordu, polis ve jandarma teşkilatı mevcudunun %60 Rum ve %40 Türk’ten oluşması öngörülmüştür (Kusutoğlu, 2017, s. 36).

Türk toplumunun bütün barışçıl adımlarına karşı Rum yönetimi zihinlerinde var olan Enosis planından vazgeçmemişlerdir. 1963 yılında Rum yönetimi, Türkleri yok etme planı olarak bilinen “Akritas Planı”nı uygulamaya sokmuştur (Çay, 1989, s. 57). Rum yönetiminin desteğini arkasına alan adadaki Rumlar, toplu saldırılara başlamıştır. Tarihe “Kanlı Noel” adıyla geçecek olan olayda kadın-çocuk-geç-yaşlı ayrımı yapılmadan 24 kişi şehit edilmiştir (Güler, 2004, s. 107). Bu hadise, Türkleri yok etme planının bir başlangıcı olmuştur. Katliamı durdurmak amacı ile Türk jetleri 25 Aralık günü Lefkoşe üzerinde uçmaya başlamıştır. 650 kişilik Türk Askeri Birliği de karargahından çıkarak Lefkoşe'nin Türk kesimini koruma altına almıştır (Armaoğlu, 2012, s. 938).

Rum saldırıları karşısında Türk Lider Dr. Fazıl Küçük, Türkiye’nin garantör devlet sıfatıyla adaya müdahale etmesini istemiştir. 1 Ocak 1964 tarihinde ise Makarios yapılan antlaşmaları tek taraflı feshettiğini açıklamıştır. Türkiye’nin başvurusu üzerine, adadaki mezalimin önlenmesi amacıyla Birleşmiş Milletler

Barış Gücü kurulmuştur. Barış Gücü, 27 Mart 1964 tarihinde göreve başlamıştır (Güler, 2004, s. 108)

Adada bardağı taşıran olaylardan birisi de 15 Kasım 1967 tarihinde Rum-Yunan ordusunun Geçitkale ve Boğaziçi köylerine yaptığı saldırı olmuştur. Rumlar, Birleşmiş Millet Barış Gücü askerlerinin gözleri önünde 28 Türkü öldürmüştür. TBMM saldırıların devam etmesi durumunda Yunanistan ile savaş kararı almıştır (Güler, 2004, s. 108).

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın düzenlendiği 20 Temmuz 1974 tarihine kadar bu saldırılar ve katliamlar devam etmiştir. Türkiye her zaman sorunu uluslararası platformda çözme taraftarı olmuştur. Ancak, Kıbrıs'ta yaşanan bir olay Türkiye'yi müdahale yapma noktasına getirmiştir. Türkler üzerinde yoğun baskı ve katliam gerçekleştiren EOKA liderlerinde Nicos Sampson tarafından Kıbrıs Elen Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı Yunan askeri ve EOKA'cı çeteler tarafında darbe yapılmış ve Makarios adadan kaçmıştır. EOKA liderlerinden Nicos Sampson'un yeni Cumhurbaşkanı olarak göreve başlaması, adada yaşayan Türklerin daha zor günler yaşayacağını habercisiydi. Türkiye bu olay karşısında, adada barışın sağlanması için İngiltere'ye başvurursa da İngiltere bu teklifi kabul etmemiştir. Önceden imzalanan Garanti Antlaşmasınının 4. maddesi gereği Türkiye garantör devlet olma görevini yerine getirerek 20 Temmuz 1974 tarihinde adaya bir çıkarma yapmıştır (Kurt, 2021, s. 176).

1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN İZMİR YEREL BASININA YANSIMALARI

Kıbrıs Barış Harekâtı, başladığı 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü ile birlikte İzmir yerel basınında çok geniş yer kaplamıştır. Bu çalışmamıza kaynak teşkil eden Ege Telgraf, Yeni Asır, Demokrat İzmir ve Ege Ekspres gazetelerinin 20 Temmuz 1974-18 Ağustos 1974 tarihleri arasında çıkan sayılarında yer alan haberleri ve köşe yazılarını ele alacağız.

Dönemin basını hakkında kısaca şunları söyleyebiliriz:

İmtiyaz sahibi Abdurrahman Nafiz'in olduğu Yeni Asır Gazetesi yayın hayatına 19 Ağustos 1895 başlamıştır. İlk ismi Asır olan gazete alfabe devriminden 20 yıl önce Osmanlı alfabesi ile yazılan gazete isminin altına latin harfleri ile Yeni Asır yazmıştır. Selanik'te basılmaya başlayan gazete 1924 yılında yayın hayatına İzmir'de devam etmiş ve harf devriminden sonra latin alfabesini kullanan ilk gazete olmuştur (Karaduman, 2008, s. 83). Günümüzde de yayın hayatına devam eden gazete İzmir'in en köklü gazetesi unvanına sahiptir.

Demokrat Parti'nin kurulduğu günlerde partinin İzmir'de sesini duyuracak yerel basın desteği olmamıştır. İzmir yerel basınının CHP'nin kontrolü altında olduğu 1946 tarihinde Demokrat Parti'nin sesi olması amacıyla İzmir Gazetesi kurulmuştur. Gazetenin sahibi ise Demokrat Parti'nin İzmir'deki ilk il başkanı

Ekrem Hayri Üstündağ'dır (Solak Şener & Çakmak, 2020, s. 2478). Gazete'nin 'nesebi sahih olmayan çocuk' isimli yazısı CHP'yi çok kızdırdı ve gazeteye dava açılmıştır. Mahkeme Ekrem Hayri Üstündağ'ın hamile gelini ve gazetenin de Yazı İşleri Sorumlusu olan Müçteba Üstündağ'ın tutuklanmasına karar vermiştir. Bunun sonucunda Ekrem Hayri Üstündağ'ın oğlu Bülend Üstündağ intihar etmiştir. Ülke genelinde konuşulmaya başlanan İzmir Gazetesi 20 gün süre ile kapatılmıştır. 24 Aralık 1946 tarihinde ise Demokrat İzmir ismi ile yeniden yayın hayatına başlamıştır (Solak Şener & Çakmak, 2020, ss. 2481-2482).

1959 yılında "Demokrat Ege" adıyla başlayan, 10 Ağustos 1960'ta da adını "Ege Telgraf" olarak değiştiren gazete, 48 yıl boyunca akşam gazetesi olarak yayın yaşamını sürdürdü. İzmir'in duayen gazetecilerinden Sezer Doğan'ın uzun yıllar yöneticiliğini yaptığı Ege Telgraf Gazetesi, 2008 yılında sabah gazetesi olarak yayımlanmaya başladı (Kent, 10 Ağustos 2021).

Ege Ekspres Gazetesi, 19 Temmuz 1952 tarihinde yayınlanmaya başlanan günlük siyasi bir gazetedir. Gazete, Nihat Kürşat ve iki arkadaşı tarafından kurulmuştur¹.

Türk askerinin Kıbrıs'a harekât düzenlemesini yerel basın yoluyla vatandaşa duyuran ilk gazete, günlük siyasi akşam gazete olan Ege Telgraf gazetesi olmuştur. 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü "Yunanistan Seferberlik İlan Etti" manşeti ile vatandaşları bilgilendiren gazete, Kıbrıslı Rumlara destek amacıyla Kıbrıs'a girmeye çalışan Yunan uçaklarının Türk jetleri tarafından durdurulduğunu yazmıştır. Girne ve Lefkoşe yolunun kontrol altına alınarak askeri hedeflerinin Türk uçakları tarafından bombalanması ve Rum askerlerinin teslim olması da gazetenin kamuoyuna duyurduğu önemli detaylar arasında yer almıştır (Ege Telgraf, 20 Temmuz 1974, s. 1).

Harekattan bir sonraki günde, Yeni Asır Gazetesi "Şahlanış Karşısında" başlıklı köşe yazısında Türkiye'nin Kıbrıs'ta başlattığı harekât, ne tarafından bakılırsa bakılsın sapasağlam bir hareket ve hukuki olduğu kadar insani temelleri de en küçük itiraza açık bırakmayan bir sağlamlık olduğunu ifade etmiştir. Gazete, hareketin uluslararası antlaşmaları sonuna kadar bağlı olduğunu da kamuoyu ile paylaşmıştır (Yeni Asır, 21 Temmuz 1974, s.1).

Demokrat İzmir Gazetesi 'Özgürlüğün Zaferi' başlıklı köşe yazısında "Dünyada hiçbir harekât böylesine ölçülü ve böylesine meşru olmamıştır. Türk hükümeti, <<geç kalıyoruz-geç kaldık>> gibi mantıkla çelişkili çağruları bir kenara bırakarak akıl yolunu ve diplomasiyi seçmiştir. İşte bu nedendir ki, Kıbrıs'ta başlatılan müdahaleye yapılacak kontra politik ya da askeri müdahale, gayrimeşru duruma düşecektir. Bu büyük gazada başta Türk Milleti olmak üzere,

¹ Daha fazla bilgi için bkz: <https://www.apikam.org.tr/tr/Apikam-Arsiv/1/30?tab=74> , (Erişim tarihi: 10.11.2022).

ordumuz, hükümetimiz ve inançlarımız en büyük dayanağımızdır (Demokrat İzmir, 21 Temmuz 1974, s. 1).” sözleri ile hareketin diplomatik ve askeri yönden güçlü bir zemine oturtularak yapıldığını dile getirmiştir.

Ege Ekspres Gazetesi’nde Merhaba isimli köşesinde köşe yazarlığı yapan Nihat Paykoç ‘Daha İyisi Olamazdı’ başlıklı yazısında: ‘*Başta sayın Başvekilimiz Ecevit olmak üzere tüm parlamenterlerimizi ve her biri cihana bedel değerli kumandanlarımızı bu cesur atılımlarından ötürü tebrik ederim* (Ege Ekspres, 21 Temmuz 1974, s. 3).” diyerek hareketin bütün partiler tarafından desteklendiğinin altını çizmiştir.

Kıbrıs Barış Harekâtı ile birlikte İzmir’de 6.000 işçi günlük yevmiyelerini Türk Hava ve Deniz kuvvetlerine bağışlamıştır (Ege Ekspres, 21 Temmuz 1974, s. 4). Yurtta olduğu gibi İzmir’de de büyük bir sevinç yaratan bu harekât ile birlikte bazı İzmirliilerin duygularını yerel basın şu şekilde aktarmıştır:

T.H.Y. Görevlisi Halil Kalatatçılar: ‘*Yavru vatan Kıbrıs’a göz dikenlere aman vermeyeceğimizi dünya kamuoyuna bir kez daha ispatlamış bulunuyoruz.*” Seyyar satıcı Halil Çopur: ‘*Haberi sabah radyodan öğrendiğim zaman sevincimden adeta uçtum. Türk genci olarak vatana hizmet etmeye her an hazırım.*” Tuhafiyeci İbrahim Dirikman: ‘*Bu anı uzun zamandır bekliyordum. Durumu sabah radyodan öğrendiğimde gözyaşlarımı tutamadım.*” Ev Kadını Nurten Orman: ‘*Günlerdir söz konusu olan çıkarma işleminin gerçekleştiğini öğrenince heyecandan tüylerim diken diken oldu.*” Öğrenci Fahrettin Saygılı: ‘*Geç de olsa kendimizi, üstünlüğümüzü göstereceğiz artık. Hele Türklerin Rumlara yaptığı yardım, Türk milletinin yüceliğini bir kez daha ispat etti* (Ege Ekspres, 21 Temmuz 1974, s. 5).

Harekata kadar gerek iktidar yanlısı yayınlar yapan gerekse muhalif yayınlar yapan bu gazetelerin hareketin ilk gününden itibaren tamamen milli birlikten yana taraf tutmaları dikkate değer bir olaydır. Ayrıca, İzmir’de yaşayan her kesimden vatandaşların aynı duygu ve düşünceler içerisinde olması, hareketin başarılı bir şekilde tamamlanacağı inancının Türk milletinde en başından beri var olduğunu göstermiştir.

Yeni Asır Gazetesi’nin 22 Temmuz 1974 tarihli sayısında Periskop isimli köşesinde köşe yazarlığı yapan Güngör Mengi ‘Savaşıyoruz’ başlıklı yazısında harekata yönelik şu sözleri söylemiştir:

Türk çıkarma ve indirme birlikleri, adada bir sinek gibi ezebileceği Yunan alayına, Türkiye ile batı komşusu arasında istenmeyen bir harbin tahrikçisi olmamak düşüncesiyle taarruz etmemiştir. Fakat Yunanlılar, adadaki Kıbrıs Milli Muhafız birliklerini ve tankları takviye alarak Türk alayına saldırmış, alay komutanı albayı şehit etmiştir. Bu saldırı hak ettiği dersi fazlasıyla almıştır ve karşımızdaki düşmanın er kişilerden meydana gelmiş olmadığını da kanıtlamıştır. Yunan askerleri, Kıbrıs’ta yaptığımız müdahaleyi 2 müttefik ülke arasında bir

savaşın başlaması amacıyla kullanacaklar, yangını genişletmek için her türlü kışkırtmayı yapacaklardır. Olaylar bunu göstermektedir (Yeni Asır, 22 Temmuz 1974, s. 4)”. Güngör Mengi bu yazısında Yunanlıların harekât başlamadan önce desteklediği terör örgütleri vasıtasıyla Türk tarafını kışkırtmak ve bu sayede Türklerin Yunanlılara ve Rumlara saldırdığı iddiasında bulunarak kamuoyu oluşturma çabasında olduğunu belirtmiştir.

Demokrat İzmir Gazetesi ‘Hümanizma ve Savaş’ başlıklı köşe yazısında:

‘Bütün dış basın verdiği gibi, Türk Silahlı Kuvvetleri şu anda Kıbrıs adasında mutlak bir güce sahiptir. İstenir ki, harekât tamamlanana kadar bir tek kimsenin burnu kanamasın. Ondan sonra masa başına oturup barışçıl yolda bir karara varırsın. Gel gör ki Rumlar, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu iyi niyetinden yararlanıp hastanelerin üstlerini bile bazukalarla, uçaksavarlarla donatıp karşı harekete geçmişlerdir. Bir albayımız şehit düşmüş yüzlerce Türkün kanı akıtılmıştır. İşte bu dakikadan sonra hümanizm yerini kanlı bir harekate bırakırsa bunun sorumlusu Türkiye olmayacaktır. Çünkü, şiddet şiddeti çağırır (Demokrat İzmir, 22 Temmuz 1974, s. 1) ifadelerine yer vererek atılan her adımın sorumlusunun Yunanlılar ve Yunanlılara destek çıkanlara ait olacağını İzmir halkı ile paylaşmıştır.

Ege Ekspres Gazetesi yazarı Nihat Paykoç ‘Önce Vatan’ başlıklı köşe yazısında Kıbrıs harekâtı sayesinde Türk ordusu ile iftihar etmenin bile az kalacağını yazmıştır. Mehmetçiğin bu harekâtını ile Yunanlılara verdiği dersi tarihte Alparslan, Fatih, Yavuz, Kanuni ve Atatürk’ün işgalcilere verdiği ders gibi nitelendirmiştir (Ege Ekspres, 22 Temmuz 1974, s. 3).

Demokrat İzmir Gazetesi yazarı Ömer Yalçın ‘Türk Kanınının Bedeli, Yeşil Adanın Tamamı Olmalıdır’ başlıklı yazısında:

‘Türk ulusu; ordusu ile hükümeti ile Atatürk’ün prensiplerine, insancıl duygularına, yurtta ve cihanda barış ilkelerine bağlı kalarak barışçı yolları seçmiş olduğunu dünya âlem bilmektedir. Son kerteye dek bu tutum ve girişimini sürdürmek amacını güden Türk ulusunun sabrını taşıranlar akıllarını başlarına toplamalıdır. Ulusumuzun sabırlılığını takdir etmeyenler zararlı çıkabilirler inancındayız. Çünkü Türk ulusu ve ordusu artık kendisinden başka hiçbir kimseye güvenmeyeceği gibi tüm sorunları da kendi gücü ile çözebilecek cesareti gösterecektir. Maddi ve manevi gücünü planlı bir şekilde kullanacağını bir daha ispat edeceğine kimsenin kuşkusu olmamalıdır (Demokrat İzmir, 23 Temmuz 1974, s. 2) ifadelerini kullanmıştır.

Yeni Asır Gazetesi köşe yazarı Haluk Cansın, Doğru Oturalım Doğru Konuşalım başlıklı köşesinde ‘59 Saatin Öğrettikleri’ isimli yazısında Kıbrıs Barış Harekâtı’nı ve olası ihtimalleri şu sözlerle ifade etmiştir:

“Cumartesi günü saat 06’dan dün 17’ye kadar... Demek ki tam 59 saat... Türkiye ve Yunanistan’ı topyekûn bir savaşın eşiğine kadar getiren olaylar içinde yaşadık. Kıbrıs semalarını sadece silahların konuşabildiği bir ortam olmaktan çıkaran ‘Ateşkes’ üzerinde, nihayet bir antlaşmaya varılmasıyla, 59 saatten beri dünyanın ilk defa rahatça bir nefes alır gibi olduğunu hissediyoruz. Bu, şüphesiz ümitli bir merhale... Ama bu anlaşmayı, barış yoluna doğru alınmış keskin bir viraj olarak yorumlayanlar varsa, iyimserliğin bu derecesi için vaktin henüz çok erken olduğunu hatırlatmakta fayda buluyoruz (Yeni Asır, 23 Temmuz 1974, s.2).”

Nihat Paykoç ‘Yunanlı Dediğin’ isimli yazısında Giritli Osman Ağa ile arasında geçen diyalogu şu şekilde yazmıştır:

“Bizim Giritli Osman Ağa’nın ağı kulaklarına varmış durumda...

‘Morsi’ diyor ve ilave ediyor:

-Ben sana söylemedimmiçi, bu sahte palikaryalar, dayak yemek için bize dayıma sürtünüyor. İşte şimdi nihayet nafakasini aldıkları cihetlan, Birleşmiş Milletlerde ateşin çeşilmesini isteyorlar..

+Hakhsın Osman Ağacım... Ancak, bizde nasihat ile uslanmayı etmeli tektir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir... diye bir büyük sözü vardır ya... işte biz düşmanlarımıza hep bu atasözü uyarınca hareket ederiz..

-Yunanlı cavurlarini sen benim kadar bilemezsin. Onlar laftan anlamazlar.

+Ya neden anlarlar?

-Kıbrıs adasında olduğu gibi.. Alazaksın ayaginin altina.. Vurazaksın, vurazaksın.. Öyle dayak atazaksınçi, bir daha kolay kolay basini kaldıramayazaklar (Ege Ekspres, 23 Temmuz 1974, s. 3)”. Nihat Paykoç’un Giritli Osman Ağa ile arasında geçen bu diyalogu Osman Ağa’nın ağızından çıkan kelimeleri olduğu gibi yazması dönem basınının estetik açıdan güçlü bir imaja sahip olduğunu göstermiştir. Nihat Paykoç bu diyalog ile aslında İzmir halkına ve Türk Kamuoyuna her Yunanlı ve Rum’un Kıbrıs’ta Türklere zulmedenler gibi olmadığını anlatmaya çalışmıştır.

Başbakan Bülent Ecevit Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin birleşik toplantısında Kıbrıs Barış Harekati’nin üç günlük kaybını açıklamıştır. Buna göre; Türkiye 57 şehit, 184 yaralı ve 242 kayıp vermiştir. Harekât esnasında esir alınan 600 Rum ise ada şartlarında esirlere bakmanın zor olacağı ihtimaline karşın Türkiye’ye getirilmiştir (Ege Ekspres, 24 Temmuz 1974, s. 1). 242 kayıp Türk’ün 210’u sağ salim bulunmuştur (Demokrat İzmir 26 Temmuz 1974, s. 1). Ateşkes’in başlaması ile Türkiye askeri tedbirlerine devam eder iken Cenevre’de yapılacak görüşmeler için de diplomatik birtakım hazırlıklarda bulunmuştur.

Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri çıkarma yapması ve akabinde alınan ateşkes kararı yerel basında köşe yazarları tarafından şu şekilde ele alınmıştır: Yeni Asır Gazetesi yazarı Kemal Karhan alınan ateşkes kararı sonrası 'Ateşkes' başlıklı yazısında Türkiye'nin ateşkes masasına oturduğu şartların harekattan önceki şartlara göre çok farklı olduğunu yazmıştır. Karhan, Türkiye'nin askeri olarak Kıbrıs adasında varlık göstermesinin müzakerelerde gücünü arttırdığına da dikkat çekmiştir (Yeni Asır, 23 Temmuz 1974, s. 3).

Barışı sağlamanın ve korumanın en az savaşmak kadar zor olduğunu dile getiren Yeni Asır Gazetesi yazarı Güngör Mengi, askeri zaferin sahibi olan tarafın diplomatik zafere daha yakın olduğunu ve Türkiye'nin Cenevre'ye böyle bir avantaj ile gideceğini ifade etmiştir (Yeni Asır, 24 Temmuz 1974, s. 4).

Ege Ekspres Gazetesi yazarı Fatin Fuad, ateşkes sonrası kurulacak olan görüşme masası üzerine:

“Öyle görünüyor ki; sulh masasına oturacağız. Esasen bütün davamız da Kıbrıs'ta sulh ve emniyeti sağlamak ve Kıbrıs Türklerinin haklarını, bir daha kimsenin hiçbir suretle tecavüzüne imkân vermeyecek sağlam teminata bağlamak olduğuna göre, elbette ki; böyle bir masaya haklılığını teslim ettirmiş bir devlet sıfat ve hürriyeti içinde oturmayı biz de isteriz. Nitekim resmen haber verildiğine göre hadiseyi, Türk milletinin haklılığını şartları çerçevesinde, müzakere yollarından halletmek için geçen pazartesi gününden itibaren hükümetçe Kıbrıs'ta ateşkes kabul olunmuştur (Ege Ekspres, 25 Temmuz 1974, s. 6)” ifadelerini kullanarak Kıbrıs müzakeresi üzerine yapılacak görüşmelerde hükümetin nasıl bir sonuç alacağı konusunda net ifadeler kullanamamıştır.

Demokrat İzmir Gazetesi yazarı Samim Kocagöz, Türkiye'nin Atatürk'ün ölümünden beri, ilk kez onun uyguladığı haysiyetli, kişiliği olan, Türk ulusunun onuruna uygun bir politikaya, dış ve iç politikaya gelmiş, durmuştur yorumunu yaparak Kemal Karhan gibi Türkiye'nin önceki günlere göre çok daha güçlü olduğuna değinmiştir (Demokrat İzmir, 25 Temmuz 1974, s. 2).

Kıbrıs Barış Görüşmeleri 25 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Dışişleri Bakanlarının Cenevre'de bir araya gelmesi ile başlamıştır. Türkiye'nin bu görüşmelerde savunduğu tez, Kıbrıs'ta bir federasyon kurulması yönünde olmuştur. Ancak, Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros'un ifadesi üzerine Yunanistan'ın federasyona tamamen karşı olduğu tezi ortaya çıkmıştır (Yeni Asır, 26 Temmuz 1974, s. 5).

Görüşmeler devam ederken, Kıbrıs adasında Rum çeteci örgüt olan EOKA tarafından ateşkes ihlal edilmiştir. Girne'nin Zeytinlik Köyü, EOKA'cılar tarafından bazuka ve silahlar ile ateş altına alınmıştır (Ege Telgraf, 26 Temmuz 1974, s. 5). Ateşkesi ihlal etmeye devam eden Rum çeteciler, Türklerin üzerine gaz dökerek hunharca yakmış ve 9 Türk mücahidi uçurumdan atarak şehit etmişlerdir. Ateşkesi ihlal ederek Türk askerine ve Türk köylerine saldıran EOKA'cı çetecilere

karşı başlatılan operasyon sonucu 100'e yakın çete mensubu yakalanmıştır. Çeteciler arasında çocuk yaşta olanların yanında 50 yaş üzerinde kişilerin de var olduğu tespit edilmiştir (Ege Telgraf, 26 Temmuz 1974, s. 1).

Cenevre'de Yunanistan'ın uyuşmaz tutumu sebebi ile görüşmelere ara verilmiştir. Türkiye, İngiltere aracılığıyla Kıbrıs üzerine yaptıkları planı Yunanistan'a iletmıştır. Plana göre ateşkesin etkin bir biçimde uygulanması ve alınacak tedbirler, adada yasal düzene dönüşün sağlanması için gerekli ilk ve acil öneriler ve bu konuda anlaşma sağlanırsa garantör devletlerin en geç bir hafta içinde toplanması istenmiştir (Yeni Asır, 28 Temmuz 1974, s. 4). Kıbrıs'ta askeri anlamda ciddi başarı elde eden Türkiye, sahada kazandığını masada kaybetmeme konusunda ısrarcı davranmıştır. Görüşmelerde öne çıkan şu şartlar sunulmuştur: Türk kesimlerinde muhtar yönetim kurulması, Denktaş'ın Cumhurbaşkanı yardımcısı olarak atanması, Türklerin köylerine dönmelerinin sağlanması, adada silah kontrolünün anlaşmadan sonra yapılması, Türk emniyet bölgesinde B.M. karakolu kurulmaması, Türkiye'nin garantörlük hakkının bundan sonra da korunması, Türk ordusunun geri çekilmesi hususunda ısrar edilmemesi, Lefkoşe havaalanının ortak kontrolle işletilmesi. Sunulan bu şartlar hususunda açıklama yapan Başbakan Ecevit:

'Türkiye yapılması gereken her türlü fedakarlığı yapmıştır. Bu talepler ya kabul edilir ya edilmez. Şu anda savaş ihtimalinden söz etmek istemiyorum fakat biz her türlü ihtimale karşı hazırız (Yeni Asır, 29 Temmuz 1974, s. 1)' ifadelerini kullanmıştır.

Günlerce süren ve sonucun ne olacağı hiçbir devlet tarafından tahmin edilemeyen görüşmeler, 30 Temmuz 1974 tarihinde tarafların anlaşmasıyla sonuca bağlanmıştır. Cenevre Barış Konferansı'nın birincisi olarak tarihe geçen bu görüşmelerde Türkiye tezlerini kabul ettirmişti diyebiliriz. Türkiye'nin talepleri büyük bir oranda kabul edilmiştir (Ege Ekspres, 31 Temmuz 1974, s. 1).

Üçüncü Bir Zafere Doğru başlıklı yazısı ile Cenevre görüşmeleri sonrası fikirlerini İzmir kamuoyu ile paylaşan Jerfi Yener:

'Aziz şehitlerimiz rahat uyuyabilirler, ruhları şad olsun... Mehmetçiğin süngüsünün gölgesinde Cenevre'de de yüzümüzün akı ile çıktık.

Kıbrıslı mücahit bir gazimiz, Ana Muhalefet Partisi Genel Başkanı Demirel'i, hastaneyi ziyaretinde boynuna sarılarak öpmüş.

Bir anlamı var elbet bunun.

Mehmetçiğin kanını akıtarak kazandığı çifte zafer, hükümeti ile muhalefeti ile ordusu ile tek vücut olmuş Türk milletinin zaferi, bu (Ege Ekspres, 1 Ağustos 1974, s.2)'' savaş ve diplomasi masasında kazanılan zaferin üçüncü ayağı olan ekonomi alanında da kazanılması gerektiğini, çağdaş dünyada imanla savaş kazanmanın artık yeterli olmadığı yorumunu da eklemiştir.

Cenevre görüşmelerinin birincisinin sona ermesinden sonra bu görüşmeyi bir maçın sadece ilk devresi olarak nitelendiren Haluk Cansın, skor olarak Türkiye'nin hayli önde olduğunu yazmış, galibiyet ve mağlubiyetten bahsetmek için erken olduğunu dile getirmiştir (Yeni Asır, 1 Ağustos 1974, s.2).

Türkiye'nin yıllardır Kıbrıs olaylarına karşı harekete geçme isteğini diğer devletlerin araya girerek engellemesi durumuna dikkat çeken Burhan Esen, geçmişte devletlerin izlediği politikaların sonuçsuz kaldığını dile getirmiştir. Hükümetin kararlı tutumu sayesinde Mehmetçiğin Kıbrıs'ın en yüksek tepelerine bayrağımızı diktiğini ve bu sayede bağımlılıktan kurtularak kişilikli dış politikaya yönelerek olumlu sonuçlar aldığını dile getirmiştir (Demokrat İzmir, 2 Ağustos 1974, s.2).

Kendine has üslubu ve yazı tarzı ile günlük köşe yazıları yazan ve Kıbrıs davası üzerine İzmir halkının yakından takip ettiği Nihat Paykoç, Cenevre görüşmelerinde Türk hükümetinin başarı ile çıktığını ve bu başarıda Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in payının çok büyük olduğunu yazmıştır. Turan Güneş hakkında yapılan şakacı ve zevzek gibi eleştirilere de cevap veren Paykoç: *“Cenevre başarısı ile devlet adamlığında insanların şurası-burası değil, kafasıdır (Ege Ekspres, 2 Ağustos 1974, s. 3)”* diyerek eleştirileri çok yersiz bulmuştur.

Cenevre konuşmalarının çıkmaza saplandığı bir zaman İngiliz Dışişleri Bakanı Türk temsilcisine şunları söylemiş:

“Ya Birleşmiş Milletler tarafından alınmış geri çekilme kararına uyarsanız, ya da bu konferans burada biter. Size yarın sabah saat 09:30'a kadar mehil. Cevabı bekliyorum. Aksi halde işlerim var Londra'ya döneceğim.”

Ültime olarak nitelenecek bu sözler karşısında Danış mahlasıyla yazılar yazan Demokrat İzmir Gazetesi yazarı tepkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

“En azından acaba bu ultiomatomu veren İngiliz hariciye nazırı Türkiye Başbakanlığı makamında hala Demirel'in olduğunu mu sanyordu. Şayet öyle sanyor idiyse Ecevit'in çok kesin ve çok nefis cevabını alınca bir hayli şaşırılmış olacaktır. Zira cevap işte aynen şu cümle başlıyor:

Türkiye ultiomatom almaya alışkın bir devlet değildir.”

Bu cümleyi çok beğenen yazar, eğer devletlerin birer kartvizitleri olsaydı Türkiye'nin kartvizitine bu cümlenin yazılmasını söylemiştir (Demokrat İzmir, 3 Ağustos 1974, s.2).

Türkiye'nin Kıbrıs Harekâtı ve akabinde yapılan Cenevre görüşmeleri İzmir'in yerel siyasetçileri tarafından da coşku ile karşılanmıştır. İzmir Belediye Başkanı İhsan Alyanak:

“Güçlü devreler ve sorumlu devreler başlamıştır. Türk köylüsünün tütününü, çayınını, buğdayını, diğer ürünlerinin değerlenmesinde, siyaset alanında

Cenevre de değerlenmesine kadar Türk halkının sevincine ortak olmanın bilinci içindeyiz. Ak günler tüm manasıyla gelmektedir. Böyle başarılarımızın devamını dilerim''

CHP İzmir İl Başkanı Ekrem Bulgun:

''Bu harekât Amerika Birleşik Devletleri'ne de ders olmuş, bu devleti müttefiklerine karşı daha tutarlı ve ciddi hareket etmesi gerektiğini öğretmiştir. Amerika, Türkiye'nin bu girişimi ile oyalama politikası ile işlerin yürümeyeceğini anlamıştır (Demokrat İzmir, 4 Ağustos 1974, s. 5).''

Taraflar Cenevre'de görüşmelerin ikinci etabı için hazırlık yaparken, Kıbrıs'ta Rumlar ateşkes ihlali yapmaya ve mezalim yapmaya devam etmişlerdir. Bu husus hakkında açıklama yapan Rauf Denktaş: ''Türlere yapılan işkence devam ediyor (Ege Telgraf, 8 Ağustos 1974, s. 1) demiştir. Lefke dolaylarındaki Elye köyünden eşi mücahit olan yeni evli kadın sorguya çekilmiştir. Kocasının nerede olduğunu söylemeyen kadın sonunda işkencelere dayanamayarak şehit olmuştur. Angolem köyünde ise ikisi kadın yaşlı 9 Türk, köyün girişinde kurşuna dizilmiştir (Yeni Asır, 8 Ağustos, 1974, s. 5).

Cenevre Görüşmelerinin ikinci etabı 8 Ağustos 1974 tarihinde gerçekleşmiştir. Cenevre'de Türkiye'yi temsil edecek heyetin başkanı olan Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Turan Güneş aynı gün saat 09:30'da uçakla İstanbul üzerinden Cenevre'ye hareket etmiştir. Cenevre'ye yola çıkmadan önce havaalanında verdiği demeçte '' İyi niyetle gidiyoruz, fakat herhalde Kıbrıs sorunu üzerine konuşmaya değil, Kıbrıs sorununu çözmeye gidiyoruz. Türkiye olarak Cenevre'de vakit geçirmek niyetinde değiliz (Ege Telgraf, 8 Ağustos 1974, s. 1) sözlerini söyleyerek, Türkiye'nin tavrının ikinci görüşmelerde kesin çözüm niyetinde olduğunu göstermiştir.

Cenevre görüşmesi 8 Ağustos 1974 tarihinde başlamıştır. Türkiye'nin bu görüşmelerdeki tezi her iki toplumun da menfaatine uygun olacağını düşündüğü ''coğrafi temele dayalı otonom yönetim'' olmuştur. Türkiye, Kıbrıs Birleşik Cumhuriyeti adı altında bir cumhuriyet kurulmasını ve adanın %30'unun Türlere, İngiliz üsleri hariç geri kalan topraklarının da Rumlara ait olmasını talep etmiştir. Her iki bölümde diğer bölümden birileri var ise özgürce yaşayacak ya da isterlerse soydaşlarının yaşadıkları topraklara gidebilme önerisi de Türkiye tarafından yapılmıştır. Bu hususta açıklama yapan hükümet ortağı Necmettin Erbakan, Cenevre'ye götürülen şartların hükümetin ortak kararı olduğunu açıklamıştır (Yeni Asır, 9 Ağustos 1974, s. 4).

Türkiye'nin bütün iyi niyetli yaklaşımlarına rağmen Yunanistan'ın tavrı çözüm odaklı olmamıştır. Yunanistan Dışişleri Bakanı Mavros, Türk askerinin adadan çekilmemesi durumunda bu işin başlamadan biteceğini ifade etmiştir. Türkiye heyetinin başkanı Turan Güneş ise bu açıklama karşısında daha sert bir açıklama yapmıştır. Güneş, EOKA'cılar tarafından muhasara altında tutulan Türk

köylerinin derhal boşaltılması ve tutsakların derhal serbest bırakılması için 24 saat mühlet vermiştir (Yeni Asır, 10 Ağustos 1974, s. 1). Bu süre zarfında köyler boşaltılmaz ve sivil tutsaklar serbest bırakılmazsa, Türkiye'nin ateşkese uyma zorunluluğunun ortadan kalkacağını ilgililere bildirmiştir (Demokrat İzmir, 10 Ağustos 1974, s. 1). Bunun sonucunda Türk köyleri boşaltılmış ve esirlerin bir kısmı serbest bırakılmıştır (Ege Telgraf, 12 Ağustos 1974, s. 1).

Cenevre'de yaşanan gergin hava, daha ilk andan itibaren bu görüşmelerin çok çetin geçeceğinin habercisiydi. Görüşmeler esnasında yaşanan bir olay Türk heyetinin oturumu terk etmesine kadar varmıştır. Türkiye'nin oturumu terk etmesine sebep olan olay, Yunanistan ve İngiltere'nin Rum lider Klerides ve Türk Cemaat Lideri Rauf Denктаş'ı yan yana oturtmak istemelerinden kaynaklanmıştır. Dünya kamuoyuna iki liderin yan yana oturabildiğini ve bu sebeple yan yana da yaşayabilir gibi mesaj verme niyetinde olan bu planı, Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş engellemiştir (Demokrat İzmir, 11 Ağustos 1974, s.1). Bu planın diğer amacı da Kıbrıs'ın tek bir toplum tarafından temsil edilmesi olmuştur. Türkiye ise Kıbrıs'ın iki toplum tarafından ayrı ayrı temsil edilmesi gerektiği hususunda ısrarcı davranmış ve 7 saatlik aradan sonra bu sorun yuvarlak masa kurularak çözümlenmiştir (Yeni Asır, 11 Ağustos 1974, s. 1).

Cenevre görüşmeleri belirsizlik içinde devam ederken Türkiye'de bir takım askeri toplantılar başlamıştır. Başbakan Bülent Ecevit, aynı gün içinde komutanlarla iki görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde adadaki son durum, Cenevre'deki konferans masaya yatırılmıştır (Yeni Asır, 12 Ağustos 1974, s. 5). Yunanistan ise 12 adaya tank ve asker yığınağı yaparak taktik değiştirmiştir. Ayrıca 11 Ağustos 1974 tarihinde Yunanistan Cumhurbaşkanı Fedon Gizikis başkanlığında "Savaş Konseyi" toplantısı yapılmıştır (Ege Telgraf, 12 Ağustos 1974, s. 1).

Görüşmelerin gün geçtikçe neticeye bağlanmaması Türkiye'yi daha net kararlar almaya yöneltmiştir. Coğrafi federasyon ya da kanton önerisi ile taraflar Türkiye'nin çağrısı üzerine toplantıya davet edilmiştir. Ancak, Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş ve İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan'ın beklemesine rağmen Yunan Mavros ve Rum Klerides bu toplantıya katılmamıştır. Bu olay üzerine Turan Güneş konferansı kapattığını açıklamıştır. Callaghan saat 12'de bir görüşme daha sağlayacağını ve Turan Güneş'ten kararını ertelemesini istemiştir. Güneş ise görüşmeden umutlu olmadığını ancak bir jest olarak teklifi kabul ettiğini söylemiştir (Yeni Asır, 13 Ağustos 1974, s. 1).

Tüm bu gelişmeler ışığında taraflar masaya yeniden oturmuştur. 13 Ağustos 1974 saat 20:40'da başlayan görüşmeler 23:00'a kadar aralıksız devam etmiştir. 1 saat verilen aranın ardından sonra 00:21'de yeniden başlamıştır. Görüşmelerin ikinci kısmında Türkiye, tezlerini masada bulunan taraflara ayrıntılarıyla anlatmıştır. Ancak Yunanistan Dışişleri Bakanı Mavros 24 saat, Kıbrıslı Rum Lider Klerides 36 saatlik bir süre istemiştir. Turan Güneş 01:10'da

salondan ayrılarak Başbakan Ecevit ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Türk delegasyon yetkilileri, Türk tezi kabul edilmedikçe hiçbir sürenin verilmeyeceğini açıklamışlardır (Ege Ekspres, 14 Ağustos 1974, s. 1).

Türkiye saati ile gece 03:00'da açıklama yapan Başbakan Bülent Ecevit: "Güneş'le görüştim. Hiçbir olumlu adım atılmış değil. Yunanlılar ne bizim görüşümüzü kabul ediyorlar ne de kendileri bir görüş getiriyorlar" açıklamasında bulunmuştur. Yerel basına yansıyan haberlere göre ise, Amerika Birleşik Devletleri, Türk tezine yakın bir görüşte olduklarını, Kıbrıs'taki Türklerin korunması ve bunun otonomi ile çözülebileceklerini açıklamışlardır (Demokrat İzmir, 14 Ağustos 1974, s. 1-7).

Görüşmelerin ikinci etabının sonuçsuz kalacağını gören Türkiye, masaya getirdiği önerileri sahada kendisi yapmaya karar vermiştir. 14 Ağustos 1974 tarihinde Kıbrıs'ta yaşanan mezalime ve Türklerin haklarının korunması amacıyla yeniden harekât düzenlemiştir. Görüşmelerin bir neticeye varamayacağı kanısına varan Turan Güneş, daha önceden Başbakan Ecevit ile kendi aralarında oluşturdukları bir parola ile bu harekâtın başlamasına karar vermişlerdir. Bu parola "Ayşe Tatile Çıksın (Çetiner, 2007, s. 133) idi. Ayşe, Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in kızı idi.

Cenevre Konferansından sonuç alınmaması ile birlikte kafalarda şimdi ne olacak? sorusu ortaya çıkmıştır. Şevket Bilgin, Türkiye'nin bu sorunun konferansın dağılışından bir saat sonra Türk jetlerinin Kıbrıs semalarında uçmasıyla cevap bulduğunu dile getirmiştir. Yunanistan tarafının Türkiye'nin taleplerine sıcak bakmadığı ve müzakere zemini oluşması için çaba göstermediğini ifade eden Bilgin, İngiltere'nin de garantör devlet sıfatı ile değil arabulucu devlet sıfatına bürünmesini İngiliz diplomasisi açısından bir zayıflık olarak nitelendirmiştir (Yeni Asır, 15 Ağustos 1974, s.3).

Türk ordusu, 15 Ağustos 1974 tarihinde Magosa şehrini kuşatarak Rum kuvvetlerini yararak hisar içinde bulunan mücahitlerle birleşmiştir. Bayrak Radyosundan yapılan anonsta Rum direnişinin tamamen ezildiği ve en önemli hedeflerden biri olan Magosa'nın ele geçirildiği duyurulmuştur (Ege Telgraf, 15 Ağustos 1974, s. 5). Lefke'nin de ele geçirildiğini yazan yerel basın, Türk askerlerinin Kıbrıs'ta savaşan mücahitlerle kucaklaştığını da aktarmıştır (Ege Telgraf, 16 Ağustos 1974, s. 1).

Harekâtın ikinci aşamasından sonra yerel basında gözle görülür bir hareketlenme olmuştur. Demokrat İzmir Gazetesi Dikiz Aynası isimli bölümde köşe yazısı yazan Burhan Esen, Müslüman ülkelerin Türkiye'yi Kıbrıs davasında yalnız bırakmadıklarını yazmıştır. Libya, İran, Pakistan, Suriye gibi ülkelerin ellerinden gelen desteği verdiğini belirten yazar, petrol üreten ülkelerin de Türk uçaklarını benzinsiz bırakmadığını ifade etmiştir (Demokrat İzmir, 15 Ağustos 1974, s.2).

Ege Ekspres Gazetesi yazarı Nihat Paykoç ‘Kuyruk Acısı’ başlıklı köşe yazısında ikinci hareketin başlamasını şu şekilde yorumlamıştır:

‘‘Biliyorsunuz, Kıbrıs ’ta dananın kuyruğu bir kere daha koptu.

Sebepe: Kuyruğun ucunun İngilizlerin elinde oluşu...

İyi hoş amma, ‘Con Kikirikler’ bizden ne ister? Diye merak ettiyseniz, açıklayalım.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Çanakkale’de yedikleri dayağın acısı daha geçmedi anlaşılan (Ege Ekspres, 15 Ağustos 1974, s. 3).’’ ifadelerine yer veren Paykoç, diğer gazete yazarlarının olayları ele alma tarzından çok farklı bir biçimde olaylara yaklaşmıştır. Kendisi aslında bir bisküvi üreticisi olan Paykoç, olayları halk dilinde anlatma tarzını tercih etmiştir.

İkinci Harekatın batılı devletlere bir gerçeği göstermesi bakımından Türkiye’ye büyük yararlar sağlayacağını ifade eden Güngör Mengi, müzakere masasında blöf ve şantaj ile yılmayan Türkiye’yi en az savaş alanındaki kadar mert olduğunu da eklemiştir. Bıçak kemiğe dayandıktan sonra oyun olmayacağını, bu saatten sonra geri dönüşün olmayacağını ve savaşın kaçınılmaz olduğunu söyleyen Mengi, bu durumun Allah’ın Türk Milletine bir lütfu olduğunu söylemiştir (Yeni Asır, 16 Ağustos 1974, s.4).

Demokrat İzmir Gazetesi ikinci harekât ile alakalı şu açıklama ile:

‘‘Dün zorunlu olarak ikinci kez başlatılan Kıbrıs harekâtına ilişkin bir saptama daha yapmak isteriz. Başbakan Ecevit’in söylediği gibi ‘Türkiye toprak kazanmak niyetinde değildir.’ Ama, Mehmetçik Cenevre’de diplomatların yerine getirmekten kaçındığı önerilerimizi yerine getirmekte kararlıdır. Bunu, biz istemedik. Bunu, sıkıştığı zaman bütün dünyanın kendisine yardıma geleceğini uman ve 20 günde demokrasi havarisi kesilen Atina ile Türk’ün şakaya gelmediğini hala inanmayanlar istedi. Şimdi Mehmetçik coğrafi federasyonu süngüsüyle gerçekleştiriyor (Demokrat İzmir, 16 Ağustos 1974, s. 1).’’ yazısı ile gazetenin ikinci harekâta yönelik görüşünün keyfe keder yapılmadığını, bir zorunluluktan yapıldığı yönünde olmuştur.

Türk milletinin yüzyıllar boyunca savaşa savaşa yoğrulduğunu ifade eden Ege Ekspres Gazetesi yazarı Jerfi Yener, Kıbrıs Barış Harekatı’nın Akdeniz’in bu bölgesinde müzminleşen bir çıbanı tek başına kesip attığını ve Türk Ulusunun NATO’nun en güçlü müttefiki olduğunu ispatladığını söylemiştir (Ege Ekspres, 16 Ağustos 1974, s. 2).

İkinci Harekât 16 Ağustos 1974 akşamı saat 19:00’da Türkiye’nin BM’nin ateşkes kararına uymasıyla son bulmuştur. 3 günlük süre içerisinde TSK Magosa-Lefkoşe-Lefke çizgisine ulaşarak adanın yüzde otuz sekizinde hakimiyeti ele almıştır (Apuhan, 2017, s. 89). Bu harekât ile birlikte Türkiye ve Kıbrıslı Türkler

adadaki zulmün önüne geçmiş ve Kıbrıslı Türklerin kendi kendilerini yönetebileceği bir oluşum içerisine girmişlerdir.

Türk Milletinin son günlerde Hava ve Deniz Kuvvetlerine yaptığı yardımlar ile hükümeti bütün gayreti ile desteklediğini dile getiren Necdet İpekoğlu, zor günlere ve kanunlara hazır olunması gerektiğinin altını çizmiştir. Bir savaş başlarsa birçok kararların alınması ve milletin de bu kararlara uyması gerektiğini İzmirliyle paylaşan yazar bir karartma tedbirinden sıkılmanın Türk milletini zora sokacağını söylemiştir. Yazısını “*Hak ve Hakikat, Tanrı Türkiye ile birlikte dir. Yine sabırla bekleyelim*” (Demokrat İzmir, 17 Ağustos 1974, s.2) sözleri ile bitirmiştir.

Cenevre’de konferansın dağıldığı sabaha karşı içimizi kaplayan yeis, yerini yeniden gurura, şevke ve sevince bıraktığını ifade eden Haluk Cansın İkinci harekâtı, günlerdir uykusuz kalan Türk milletinin endişe dolu uykusuz günlerin ve gecelerin yıpratıcı tesirlerini bir hamlede yok eden eşsiz bir iksir olarak nitelendirmiştir (Yeni Asır, 18 Ağustos 1974, s. 2).

Burhan Esen, Türkiye’nin yaptığı birinci ve ikinci harekâtı katliamları durdurmak ve sadist Rum çapulcularından Türklerin canına, malına, ırzına bir daha dokunmamak amacıyla yapıldığını ve Kıbrıs topraklarında güven içinde yaşama olanaklarının sağlanmasına yönelik olduğunu yazmıştır (Demokrat İzmir, 18 Ağustos 1974, s. 2).

Nihat Paykoç, ikinci harekâtı ve sonucunu İzmirliyle şu şekilde anlatmıştır:

“Hani bazı çirkef insanlar vardır... Efelik taslayarak, sağa sola sataştıktan sonra, hak ettikleri dayağı yiyince de başlarlar yaygaraya...

Ortalığı ağız kalabalığına boğmak için öylesine bağırır, çağırırlar ki, durumu bilmeyen merhametli kişiler “acaba bu biçareye kim ne yaptı?” diye tereddüte düşerler.

Öyle sanıyorum ki, son çatışmada, ordusunun kof bir ceviz olduğunu öğrenen Yunanistan’ın siyasi karakteri de bundan böyle habire yaygara yapmak olacak...

Son Kıbrıs olayının özeti:

Yunanistan Kıbrıs’a balta olmuştu... Neticede olanlar oldu.... Balta bizim... Sapi da Yunanlıların oldu (Ege Ekspres, 18 Ağustos 1974, s. 3).”

Sahada Türk askerinin istediği hedeflere adım adım yaklaştığı esnada BM ateşkes çağrısında bulunmuştur. Türkiye 16 Ağustos 1974 saat 19:00’da ateşkes kararına uyacağını açıklamıştır. Çok kısa bir süre sonra da Kıbrıs Rum yönetimi de ateşkes kararına uyacaklarını açıklamışlardır (Ege Ekspres, 17 Ağustos 1974, s. 1).

Ateşkes kararı alındıktan sonra Genel Kurmay Başkanı Semih Sancar 20 Temmuz'da 16 Ağustos'a kadar adada verilen mücadelenin sonunda 250 şehit ve 550 yaralının olduğunu ve adadaki Türk askeri sayısının da 19-20 bin civarında ve bunun düşman kuvvetlerinin yarısı kadar olduğunu söylemiştir (Ege Ekspres, 18 Ağustos 1974, s. 1).

İkinci Harekât 16 Ağustos 1974 akşamı saat 19:00'da Türkiye'nin BM'nin ateşkes kararına uymasıyla son bulmuştur. 3 günlük süre içerisinde TSK Magosa-Lefkoşe-Lefke çizgisine ulaşarak adanın yüzde otuz sekizinde hakimiyeti ele almıştır (Apuhan, 2017, s. 89). Bu harekât ile birlikte Türkiye ve Kıbrıslı Türkler adadaki zulmün önüne geçmiş ve Kıbrıslı Türklerin kendi kendilerini yönetebilecekleri bir oluşum içerisine girmişlerdir.

SONUÇ

Kıbrıs coğrafi konumu gereği tarih boyunca hâkim olunulması gereken yer olarak görülmüştür. Gerek Anadolu'da kurulan devletler gerekse İngiltere gibi herhangi coğrafi bağlantısı olmayan devletler, Kıbrıs adasında yönetimi elinde tutmak istemişlerdir. Bu sebepten dolayıdır ki birçok tarihi olayların yaşanması kaçınılmaz olmuştur.

Modern dünyaya girdiğimiz 20. yüzyıl ve devamı olan 21. Yüzyılda Kıbrıs adası gerek Türkiye gerekse Yunanistan'ın burada hak iddia etmesi sebebiyle bazı tatsız olayların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Ancak burada üzerinde özellikle durmamız gereken olay, Türkiye hukuk yoluyla Kıbrıslı Türklerin hakkını savunmak isterken, Yunanistan'ın desteklediği ada Rumlarının kurdukları terör örgütleri ile mezalim yoluyla Kıbrıslı Türkleri adadan sürgün etmeyi tercih etmişlerdir.

Kıbrıs bu durumdayken Türkiye, Yunanistan ve İngiltere adadaki sorunları çözmek amacıyla Zürih ve Londra'da bir araya gelmiş ancak bir sonuç alamamıştır. Özellikle Rumlar, Enosis hayallerine ulaşmak amacıyla yeri geldiğinde en acımasız yöntemleri bile denemekten geri durmamışlardır. Kurdukları EOKA terör örgütü ile sivil Türklere baskı ve katliam girişimlerinde bulunmuşlardır. Türk Mukavemet Teşkilatı bu zulümlere mâni olmak için kurulmuş olsa da Türkiye yapılan bu zulümlere sessiz kalmamak amacıyla birçok diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Gerek bu girişimlerin boşa çıkması gerekse 15 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'ta EOKA çetecilerinin başı olan Nicos Sampson liderliğinde Kıbrıs Rum yönetimine yapılan darbe ile EOKA'cıların yönetime geçmesi sonucu adadaki Türklerin can güvenliğinin daha fazla tehlikeye gireceği kaygısını taşıyan Türkiye, 20 Temmuz 1974 tarihinde Garanti Sözleşmesi'nin bütün garantör devletlere verdiği hakkı tek taraflı ve hukuki olarak kullanarak adaya müdahale etmiştir.

Harekât, 22 Temmuz 1974 tarihinde BM'nin teklifi üzerine alınan ateşkes kararı ile durmuştur. Kıbrıs'taki sorunların kesin çözümü için garantör devletler

Cenevre’de bir araya gelip birtakım kararlar almışlardır. Alınan kararlara rağmen adada Rumlar ve EOKA’cı çeteler Türklere karşı baskı ve mezalime devam etmişlerdir. 8 Ağustos 1974 tarihinde yeniden bir araya gelen taraflar, masaya sunulan tekliflerin Yunan ve Rumlar tarafından kabul edilmemesi sebebiyle bir türlü antlaşmaya varamamışlardır. Netice alınamayacağını anlayan Türkiye, 14 Ağustos 1974 tarihinde adaya yeniden müdahale ederek adanın %38’ini ele geçirerek planladığı hedeflere ulaşmıştır.

Harekatın başladığı ilk gün olan 20 Temmuz 1974 tarihinden 18 Ağustos 1974 tarihine kadar İzmir yerel basını var gücüyle harekât ile alakalı İzmir halkını bilgilendirmeye çalışmıştır. Özellikle köşe yazarları, harekatın yapılma sebepleri ve Türk hükümetin haklılık payını anlatan yazılar yazarak vatandaşa moral vermeyi tercih etmiştir. Birbirinden bağımsız köşe yazarlarının yazıları sanki tek bir kalemden çıkıyormuşçasına aynı ruh ve aynı doğrultuda olmuştur. Tek amaç, Türkiye’nin Kıbrıs davasında haklı oluşunu ve savaşın getirebileceği olumsuz havayı olabildiğince yok etmek olmuştur. İncelediğimiz gazetelerde Kıbrıs Barış harekâtına yönelik herhangi bir eleştiri bulunmaması da birbirine zıt olan gazetelerin Kıbrıs konusunda tam birlik içinde olduğunu göstermiştir.

Bu harekât ile birlikte Kıbrıslı Türklerin yıllardır esaret altındaki yaşam mücadelesi zaferle sonuçlanmıştır. Kendi kendini yönetme imkânı bulan Kıbrıslı Türkler, 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti’ni daha sonra 15 Kasım 1983 tarihinde ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti devletini kurmuşlardır.

Yazar Katkı Oranları ve Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma tek yazarlı olup yazar katkısı yüzde yüzdür. Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Gazetede Yer Alan Köşe Yazıları

- Bilgin, Ş. (1974, 15 Ağustos). Harekatın Gayesi, Yeni Asır.
- Cansın, H. (1974, 23 Temmuz). 59 Saatin Öğrettikleri, Yeni Asır.
- Cansın, H. (1974, 1 Ağustos). Kim Kazandı, Yeni Asır.
- Cansın, H. (1974, 18 Ağustos). Bundan Sonrası, Yeni Asır.
- Danış. (1974, 3 Ağustos). Ecevit’i Bir Defa Daha Alkışladım, Demokrat İzmir.
- Esen, B. (1974, 2 Ağustos). Uyduluğa Paydos, Demokrat İzmir.
- Esen, B. (1974, 15 Ağustos). Ehlişalip saldırısı mı! *Demokrat İzmir*.
- Esen, B. (1974, 18 Ağustos). Barış İçin Savaşa Devam, Demokrat İzmir.

Fuad, F. (1974, 25 Temmuz). Harp Meydanı Sulh Masası, Ege Ekspres.

İpekoğlu, N. (1974, 17 Ağustos). Kıbrıs Sorununun Getirdikleri 2, Demokrat İzmir.

Karhan, K. (1974, 23 Temmuz). Ateşkes, Yeni Asır.

Kocagöz, S. (1974, 25 Temmuz). Dr. Kissinger'in Burnu, Demokrat İzmir.

Mengi, G. (1974, 22 Temmuz). Savaşıyoruz, Yeni Asır.

Mengi, G. (1974, 24 Temmuz). Şimdi, Yeni Asır.

Mengi, G. (1974, 16 Ağustos). Güneş Doğdu, Yeni Asır.

Paykoç, N. (1974, 21 Temmuz). Daha İyisi Olamazdı, Ege Ekspres.

Paykoç, N. (1974, 22 Temmuz). Önce Vatan, Ege Ekspres.

Paykoç, N. (1974, 23 Temmuz). Yunanlı Dediğin, Ege Ekspres.

Paykoç, N. (1974, 2 Ağustos). İşe Allah Karıştı, Ege Ekspres.

Paykoç, N. (1974, 15 Ağustos). Kuyruk Acısı, Ege Ekspres.

Paykoç, N. (1974, 18 Ağustos). Türk-Yunan, Ege Ekspres.

Yalçın, Ö. (1974, 23 Temmuz). Türk Kanınınun Bedeli, Yeşil Adanın Tamamı Olmalıdır, Demokrat İzmir.

Yener, J. (1974, 1 Ağustos). Üçüncü Bir Zafere Doğru, Ege Ekspres.

Yener, J. (1974, 16 Ağustos). Bu İş Burada Biter, Ege Ekspres.

Gazete Haberleri

Demokrat İzmir. (1974, 21 Temmuz). *Özgürlüğün Zaferi.*

Demokrat İzmir. (1974, 22 Temmuz). *Hümanizma ve Savaş.*

Demokrat İzmir. (1974, 26 Temmuz). *210 Kayıp Sağ Salim Bulundu.*

Demokrat İzmir. (1974, 4 Ağustos). *Kıbrıs Olayı İçin Neler Söylediler.*

Demokrat İzmir. (1974, 10 Ağustos). *Rumlara 24 Saat Mühlet Verdik.*

Demokrat İzmir. (1974, 11 Ağustos). *Oturumu Terk ettik.*

Demokrat İzmir. (1974, 14 Ağustos). *Amerika Kıbrıs'ta Otonomi İsteddiğini Açıkladı'', 'Ecevit Görüşmelerden Memnun Değil.*

Demokrat İzmir. (1974, 16 Ağustos). *Türkün Dostu.*

Ege Ekspres. (1974, 21 Temmuz). *İzmir'de 6 bin İşçi Bir Günlük Yevmiyelerini Türk Hava ve Deniz Kuvvetlerine Bağışladı.*

Ege Ekspres. (1974, 21 Temmuz). *Savaş Değil, Düğün Günü Yaşar Gibiyiz.*

Ege Ekspres. (1974, 24 Temmuz). *Ecevit TBMM'de Zayıtımızı Açıkladı.*

Ege Ekspres. (1974, 31 Temmuz). *Ateşkes Bugün ki Sınırlar Üzerinde Gerçekleştirilecek.*

Ege Ekspres. (1974, 14 Ağustos). *Masaya Oturdular.*

Ege Ekspres. (1974, 17 Ağustos). *Bu İş Burada Biter-Ateşi Kestik.*

Ege Ekspres. (1974, 18 Ağustos). *Kıbrıs'ta İki Harekattaki Kaybımız.*

Ege Telgraf. (1974, 20 Temmuz). *Türk Jetleri Yunan Uçaklarını Durdurdu'', ''Girne-Lefkoşe Yolu Kontrol Altına Alındı.*

Ege Telgraf. (1974, 26 Temmuz). *Yunan Vahşeti Devam Ediyor.*

Ege Telgraf. (1974, 26 Temmuz). *Yüz Rum'u Daha Esir Aldık.*

Ege Telgraf. (1974, 8 Ağustos). *Denktaş: Türklere Yapılan İşkence Devam Ediyor.*

Ege Telgraf. (1974, 8 Ağustos). *Türk Heyeti Bu Sabah Uçakla Cenevre'ye Gitti.*

Ege Telgraf. (1974, 12 Ağustos). *Atina'da Savaş Hazırlığı Var.*

Ege Telgraf. (1974, 12 Ağustos). *Türk Köyleri Boşaltıldı.*

Ege Telgraf. (1974, 15 Ağustos). *Magosa'ya Girdik.*

Ege Telgraf. (1974, 16 Ağustos). *Lefkeyi de Aldık.*

Yeni Asır. (1974, 21 Temmuz). *Şahlanış Karşısında.*

Yeni Asır. (1974, 26 Temmuz). *Mavros: Yunanistan Federasyon ve Taksim'e Karşı!.*

Yeni Asır. (1974, 28 Temmuz). *Cenevre'de Barış Ümidi Arttı.*

Yeni Asır. (1974, 29 Temmuz). *Ecevit: Biz Her Türü İhtimale Hazırız.*

Yeni Asır. (1974, 8 Ağustos). *Rumlar İşkence ve Yağmadan Bıkmıyor.*

Yeni Asır. (1974, 9 Ağustos). *Erbakan: Cenevre'ye Götürülen Prensipite Hükümet Mutabıktır.*

Yeni Asır. (1974, 10 Ağustos). *Türk Köylerinin Derhal Boşaltılmasını İstedik.*

Yeni Asır. (1974, 11 Ağustos). *Yuvarlak Masa Konferansı Kurtardı.*

Yeni Asır. (1974, 12 Ağustos). *Ecevit Komutanlarla İki Görüşme Yaptı.*

Yeni Asır. (1974, 13 Ağustos). *Mavros ve Klerides Geceki Karar Toplantısına Gelmedi.*

Kitap

Armaoğlu, F. (2012). *20. yüzyıl siyasi tarihi.* İstanbul: Alkım Yayınevi.

Çay, A. (1989). *Kıbrıs'ta kanlı Noel-1963.* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Çeçen, A. (2008). *Kıbrıs çıkmazı.* Ankara: Fark Yayınları.

İsmail, S. (1988). *Kıbrıs Barış Harekatının nedenleri-gelişimi-sonuçları.* İstanbul: Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.

Tuncer, H. (2005) *Kıbrıs sarmalı.* Ankara: Ümit Yayıncılık.

Tez

Apuhan, F. (2017). *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs gazileri,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Aydın, D. (2016). *Trabzonlu gazilere göre Kıbrıs Barış Harekâtı.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Çetiner, A.C. (2007). *Kıbrıs Barış Harekâtında kara muharebeleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Kandemir, Ç. (2020). *Türk-Amerikan ilişkileri ve dış politika açısından 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Kılıç, E. (2009). *Kıbrıs Barış Harekâtı ve Erzincanlı Kıbrıs gazileri,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Kusutoğlu, A. (2017). *Bursa basınında 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Özbaş, A. (2021). *Edirne gazilerinin gözüyle Kıbrıs Barış Harekâtı: Sözlü tarih çalışması.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli.

Sert, G. S. (2021). *Sinop basınında 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sinop Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinop.

Şahin, G. (2012). *Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sürecinde Türk kamuoyu*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tosun, Y. (2012). *II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve çevre ülkelerin soruna bakışı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Yücesoy, O. (2016). *Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Türkiye ve Yunanistan basını eksenli analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Dergi

Güler, Y. (2004). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar Kıbrıs meselesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 101-112.

Karaduman, M. (2008). Yeni Asır gazetesi örneğinde yeni iletişim teknolojileri kullanımı, *Yeni Düşünceler Dergisi*, 3, 81-103.

Kurt, H. (2021). Ordu yerel basınında Kıbrıs Barış Harekâtı. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11 (1), 173-190.

Solak Şener, A. & Çakmak, F. (2020). Türk basın tarihi içinde muhalif bir gazete: Demokrat İzmir. *Belgi Dergisi*, 20 (2), 2475-2509.

Yılmaz, H. (2017). Kıbrıs Barış Harekâtı ve sonuçları. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 87-98.

İnternet Kaynakları

kentyasam.com, (2021). Ege Telgraf Gazetesi kuruluşunun 62. yıldönümünü kutluyor. <https://kentyasam.com/2021/08/10/ege-telgraf-gazetesi-kurulusunun-62-yildonumunu-kutluyor/>, (Erişim Tarihi: 10.11.2022).

APİKAM, Apikam Koleksiyonu, <https://www.apikam.org.tr/tr/Apikam-Arsiv/1/30?tab=74>, (Erişim Tarihi: 10.11.2022).